

Bir önceki yazıda 21. yüzyıl yetkinliklerini tanımladım ve orta öğretim sistemimizin bu yetkinlikleri geliştirmede, üniversitelerimizin de bu açığı kapatmak için fazla bir şey yapmadıklarını, dolayısıyla öğrencilerin yaşam ve kariyerlerinde başarılı olabilmeleri için gereken beceri ve yetkinliklere erişmeden mezun olduklarını yazdım. Bu yazıda ise bir çözüm önerisi getiriyorum.

Problemin en doğru ve kökten çözümü, 21. yüzyıl yetkinliklerinin eğitim düzeyi yüksek ülkelerde olduğu gibi K12 eğitimi sırasında geliştirilmesidir. Fakat Türkiye’deki ilk ve orta eğitim sisteminden şu anda yapmaya çalışıldığından farklı bir şey beklemek pek gerçekçi değildir. Eğitim sistemimiz maalesef ülkenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bireyler yetiştirmekten çok uzaktır. Hedefi öğrencileri üniversiteye ve yaşama hazırlamak olan ilk ve orta öğretim sistemi işini yapmadığından, bireylere 21. yüzyıl yetkinliklerini kazandırma işi üniversitelere kalmaktadır.

Bu yazıda geçmişte -kısa bir süreliğine de olsa- başarılı olduğu kanıtlanmış üniversite tabanlı bir modelden bahsedeceğim. Fakat kanımca bu çözümün tüm üniversiteler tarafından kabul görmesi hem yüksek maliyetinden dolayı, hem de üniversitelerimizin bu konudaki isteksizliğinden veya bilinçsizliğinden dolayı oldukça zordur. Dolayısıyla, sadece üniversitelere bağlı olmayan alternatif bir çözüm geliştirilmesi gerekebilir. Eğer 21. yüzyıl yetkinliklerine sahip üniversite mezunları istiyor isek bu mezunların yetiştirilmesine tüm paydaşlar doğrudan katkıda bulunmalıdır. Önerim, devlet-üniversite-öğrenci-STK-işveren katkıları ile uzun soluklu ve zengin içerikli bir yetkinlik geliştirme programı hazırlayıp bu programı tüm üniversite öğrencilerine açmaktır. Bu öneri, ulusal bir profesyonel gelişim ve kariyer ofisi -veya tanımı biraz esneterek de olsa “Beyaz Yaka İşKur”u da diyebiliriz- kurulması olarak da düşünülebilir.

Özyeğin Üniversitesi’nde Kurguladığımız Profesyonel Gelişim Modeli

Özyeğin Üniversitesi’nde ilk günden itibaren yetkinlik geliştirme ve mezunları kariyere hazırlama konularının önemine vakıf bir mütevelli heyeti ile idari kadro vardı ve 4 bacaklı bir çözüm geliştirildi. Bu çözüm önerdiğim ulusal çözüme temel oluşturduğundan burada kısaca özetleyeceğim.

1. Bir yıl süren “oryantasyon”: Rektörün yönettiği bu oryantasyonda hazırlık öğrencilerine haftada bir yetkinlik geliştirme eğitimi verildi. İçerikten iki örnek vermek istiyorum.
  - a) Dönem başında öğrenciler özgeçmiş yazdılar, sonra kişisel GZFT (SWOT) analizi yaptılar ve bu analiz doğrultusunda 5 ve 10 yıl sonrası için “özgelecek” yazdılar. Böylece kendini tanıma ve kariyer planlama konusunda küçük bir adım atıldı.

- b) Bir grup projesi olarak üniversitede açılması planlanan hukuk fakültesi için bir iş planı yapmaları istendi. Böylece hem araştırma, hem veri analizi, hem finansal analiz, hem grup çalışması yaptılar, hem de sunum deneyimi edindiler.
2. Sektörel çözümler zinciri: İşletme fakültesinde 6 derslik “sektörel çözümler” ders zinciri ile öğrenciler ikinci sınıfta Türkiye ekonomisinin en önemli 9 sektörüne giriş yaptılar, üçüncü sınıfta seçtikleri iki sektörde kurum ziyaretleri ve vaka çalışması yaptılar, dördüncü sınıfta ise seçtikleri bir sektörde bitirme projesi yaptılar. Sonuç olarak mezun olan öğrenciler en az bir sektör hakkında sektör çalışanlarına yakın bir bilgi birikimine kavuştu.
3. Stajlar:
  - a) Hazırlık ve birinci sınıf sonunda yapılan kredisiz stajlar ile öğrenciler iş dünyasına ve çalışma yaşamına giriş yaptılar
  - b) İkinci veya üçüncü sınıfın sonunda yapılan kredili stajlar ile öğrenciler seçtikleri sektörlerde deneyim elde ettiler.
4. Profesyonel Gelişim: 40 öğrencinin mezun olduğu 2013 yılında profesyonel gelişim ekibinde 4 tam zamanlı yüksek lisans mezunu insan kaynakları uzmanı çalışmaktaydı. Öğrencilere tek tek mentörlük hizmeti verildi, özgeçmişler mükemmelleştirildi, mülakat simülasyonları yapıldı, şirket yöneticileri ile küçük gruplar halinde toplantılar düzenlendi, şirketlerden iş duyuruları kovalandı ve mülakat teklifi alan öğrencilere kuruma özel mülakat eğitimi verildi.

Üniversitenin diğer uygulamaları ile birleştirildiğinde -örneğin seçmeli derslerde grup projeleri ve sunular, öğrencilerin üniversite içinde çalışması ve son dönemlerinde şirketlerde yarı-zamanlı çalışmalarının desteklenmesi- bu çözüm son derece başarılı oldu. Mezunların hemen hepsi mezun olmadan gözde kurumlardan iş teklifleri aldılar. Bunun bir nedeni üniversitenin ihtiyaca cevap veren programları olmakla birlikte, başka bir nedeni de diğer üniversitelerin çoğundan mezun olan adayların benzer bir yetkinlik eğitimi ve profesyonel gelişim hizmeti almamış olmaları idi. (Yukarıda bahsettiğim modeli Özyeğin Üniversitesi’nde 2009’da Rektör Yardımcısı -şimdiki rektör- Prof. Esra Gençtürk ile birlikte geliştirdik ve bu model ben rektör olduğum sürece uygulandı. 2014’ten sonrası hakkında pek bilgim yok, ama bu uygulamanın sürdüğünü varsayıyorum. Üniversitenin sitesinde bulunan mezun özgeçmişlerine bakıldığında bu programın izleri açıkça görülecektir.)

Yukarıda bahsedilen çözüm şu anda MEF Üniversitesi’nde de uygulanmaya başlandı, ama her üniversitenin bu çözümü tümüyle uygulama şansı pek yok çünkü bu iş hem idari kararlılık ve bilinçli akademik programlama, hem uzmanlık birikimi, hem de ciddi mali kaynak gerektiriyor. Öte yandan başarısı kanıtlanmış bu model önereceğim üniversiteler üstü sistem ile kısmen de olsa tüm ülkede hayata geçirilebilir, hatta belki bazı yönleri daha da geliştirilebilir.

Tüm Paydaşların Aktif Katılımı Gerekli

Önerdiğim programın 5 temel paydaşı var ve her paydaşa önemli görevler düşüyor: devlet, özel sektör, STK'ler, üniversiteler ve öğrenciler.

- **Devlet:** İzleyebildiğim kadarıyla son 40 yıl içinde devlet eğitim sistemimizi iyiye götürmek yönünde pek fazla bir şey yapmadı. Devlet yöneticilerinin 21. yüzyıl yetkinlikleri konusunda ne kadar bilinçli olduklarını bilemiyorum. Fakat projenin amacı üniversite mezunlarının ülke ekonomisine daha yararlı olmalarını sağlamak olduğuna göre, bu projede devletin de bir rol oynamasını beklemek makuldür. Ana hedefim bu projeyi uzun vadede devlet desteği olmadan sürdürülebilir kılmak olmakla birlikte, başlangıç döneminde devlet desteğinin önemi yadsıyamam. Bununla birlikte, eğer devlet desteği projenin içeriğini veya aktivasyon süresini olumsuz etkileyecek ise -ki genellikle böyle olur-, projenin devlet desteği olmadan hayata geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum.
- **Özel sektör:** Üniversite mezunlarının profesyonel yaşama kolay ayak uydurması isteniyorsa en çok mezun istihdam edenlerden başlayarak irili ufaklı tüm özel sektör kuruluşlarının bu programa çeşitli katkılarda bulunması gerektiğini düşünüyorum.
  - Maddi katkı: Program için gereken maddi katkı çok ciddi olmayacak, fakat yine de personel, modül geliştirme, konuşmacılar, sürücü hizmetleri, yayın hizmetleri, mentörler gibi çeşitli maliyet kalemleri zaman içinde karşımıza çıkacaktır.
  - Staj katkısı: Kanımca stajların üniversite öğrencilerinin iş dünyasına hazırlanmadaki yerlerini hiçbir şey tutamaz. Fakat maalesef ülkemizde staj arzı çok düşüktür. Şirketlerin mutlaka programa sigortalı ve ücretli staj kapasitesi sağlayarak katkıda bulunmaları gerekecektir.
  - İşgücü katkısı: Özellikle son safhada, yani öğrencilere kariyer desteği verildiği dönemde şirketlerin insan kaynakları bölümlerinden katkılar bekleyeceğiz.
- **STK:** Bu proje için birden fazla STK'nin müdahil olması gerekecektir. Kanımca TİM, TOBB, Peryön, GYİAD, TÜGİAD ve benzeri kurumlar gerek içerik geliştirmede gerekse eğitimlerde projenin önemli paydaşı olmalıdır. Bunların yanısıra Kariyer Planlama Derneği gibi sektörel STK'ler ile Eğitim Reformu Girişimi gibi düşünce kuruluşlarının da katkıları projenin kalitesini ve güvenilirliğini artıracaktır.
- **Üniversiteler:** Projenin en önemli ve aynı zamanda en zor ayağı üniversitelerdir. Bu projeye dahil olmak üniversitelerin bu işi kendilerinin yapamadığı itirafını gerektireceğinden birçok üniversite projeye soğuk yaklaşabilir. Burada özel sektörün ve STK'lerin üniversiteleri ikna etmede önemli bir rolü olabilir. Üniversitelere öğrencilerine programda kontenjan veya belirli bir sayıda staj garantisi türünden destekler vermek gerekebilir. Projenin başında üniversitelerden beklediğimiz tek destek lojistik destek

olacaktır (konferans salonları). Fakat esas hedef uzun vadede üniversitelerin bu programın maliyetlerinin bir kısmını üstlenmeleri ve daha da önemlisi öğrencilere kazandırılan yetkinlikleri eğitim programlarında kullanarak geliştirmeye devam etmeleridir.

- **Öğrenciler:** Üniversitelerin aksine, öğrencilerin katılmasını sağlamakta zorlanmayacağımızı düşünüyorum. Lise ve üniversitelerdeki kariyer planlaması sunularımında böyle bir projeden bahsettiğimde salondaki öğrencilerin çoğunluğu katılmak isteyeceklerini belirttiler.

Amaç, tüm paydaşların aktif katılımı ile sürdürülebilir ve ölçeklenebilir bir kurgu oluşturmaktır.

Önerilen projenin ana hatları

Başlangıç noktası olarak önerebileceğim model:

- Türkiye’de aranılan yetkinliklerin araştırılması, modüllerin kararlaştırılması
- Üç bölüme ayrılmış bir yıllık bir program
  - Temel yetkinlik modülleri
  - Sektörlere giriş eğitimleri
  - Kariyer destek hizmetleri
- İki haftada bir Cumartesi günü yapılacak 4 saatlik eğitimler
- Üç değişik katılım alternatifleri
  - Salonda canlı
  - İnternet üzerinden canlı yayın (iki yönlü iletişim mümkün)
  - Video kaydını izleyerek
- Belirli sayıda paydaş üniversite (salonları dönüşümlü olarak kullanılacak)
- İnternet üzerinden içerik desteği
- İlgilenen öğrencilere küçük grup çalıştayları
- Belirli bir sayıda modülü başarıyla tamamlayan öğrencilere birer aylık yaz stajı
- Staj yapmış öğrencilere önce büyük sonra küçük guruplarda kariyer planlama desteği

İş modeli

İdeal bir dünyada bu projenin giderlerini karşılamak için 5 farklı gelir akışı düşünülebilir:

- 1) Devlet desteği
- 2) Şirket bağışları
- 3) Öğrencilerden alınacak ücretler
- 4) Üniversitelerin katkıları
- 5) Yerleştirme hizmetleri için şirketlerden alınacak ücretler

Pilot proje için ilk üç akışın ikisi ile başlamak gerekecektir. Pilot başarılı olursa üniversitelerden katkı talep edilebilir. İkinci yıldan sonra öğrencileri yerleştirme sürecine girildiğinde adayların yerleştirildiği şirketlerden belirli bir ücret de talep edilebilir.

Projenin giderlerinin tümünü şimdiden tahmin etmek zordur, fakat ilk anda akla gelen giderler - ve hafifletilme yolları- şunlardır:

- İçerik geliştirme (bir kısmı ücretsiz geliştirilebilir)
- Konuşmacılar ve küçük grup moderatörleri (bazıları gönüllü olacaktır)
- Teknoloji (canlı yayın ve sürücü—sponsor bulunabilir)
- Lojistik (konferans ve toplantı salonları— üniversitelerin aynı desteği olabilir)
- İletişim (medya sponsoru bulunabilir)

Projeye başlamadan önce ilk yıl için gelir-gider bütçesinin çıkartılması gerekecektir.

Uyarılar

Sözünü ettiğim programın öğrencilere ciddi katkıları olacağına eminim. Fakat beklentilerin doğru yönetilebilmesi için projenin kısıtlarından da bahsetmek gereklidir.

Uyarı 1: Akılda tutulması gereken önemli bir konu: *alternatif bir üniversite kurmuyoruz.*

Öğrencilerimizin tümü aynı zamanda birer üniversite öğrencisi olacaktır. Bu projede tüm problemleri çözmeye çalışmadan az sayıda ama “en önemli” olduklarına inandığımız modüllere odaklanmamız gerekli.

Uyarı 2: Türk lise mezunlarında eksik olan yetkinlikler listesindeki bazı yetkinlikleri kurgulamaya çalıştığımız programda geliştirmek maalesef mümkün olmayacaktır.

- Örneğin İngilizce eğitimi işine giremeyiz çünkü sadece bu bile bir seneden fazla zaman gerektirebilir ve bu üniversitelerin vermekle yükümlü oldukları az sayıda yetkinlikten biridir. Ayrıca bu hizmet üniversitelerin dışında birçok özel sektör eğitim kurumu tarafından da verilmektedir ve yeni bir projenin bu uzman kurumlardan daha başarılı olma ihtimali düşüktür.

- Uzun vadeli ödüllere odaklanamama ve uzun süreler için konsantre olamama gibi kuşaksal (Y kuşağından kaynaklanan) sorunlar konusunda da öğrencileri bilinçlendirmenin ötesinde bir şey yapmak mümkün olmayabilir.
- Bilgiye değer verme, saygı, sosyal ve çevresel bilinç, hoşgörü ve farkındalık gibi yetkinliklerin geliştirilmesi kanımca bu projede öngördüğümüzden daha uzun vadeli eğitim programları gerektirir. Bununla birlikte projenin bu alanlarda bile bazı katkıları olacağına şüphem yoktur.

Uyarı 3: Piyasada birçok kurumun verdiği türden tek konuya odaklı kişisel gelişim eğitimlerin (örneğin “sunum teknikleri eğitimi”) bu program için uygun olmadığını düşünüyorum. Modüllerin hem öğrencilerin anlamlı bulacağı bir çerçeveye oturtulması, hem de birkaç yetkinliğe birden hitap edecek şekilde geliştirilmesi gerekir.

Uyarı 4: Modüllerin rutin ve sıkıcı bir üniversite dersi hissi vermemesi gerekir. Öğrencilerin programdan en üst düzeyde yararlanabilmeleri için özellikle büyük grup eğitimlerinin tempolu, hızlı akan, enerji seviyesi yüksek, öğrencileri aktive eden ve eğlenme ile öğrenmeyi mükemmel dengeleyen türden olmaları önemlidir.

Uyarı 5: Programın ölçeklenebilir ve sürdürülebilir olabilmesi için ciddi bir “eğitmenin eğitimi” programı ile desteklenmesi gerekir. Uzun vadede bu programın aynı anda birçok şehirde birden hayata geçirilmesi gerekeceğinden hem eğitmen, hem asistan, hem de yerel koordinatör gereksinimleri olacaktır. Bu bireylerin sürekli olarak ücretsiz çalışmasını bekleyemeyiz. Bu nedenle projenin ölçeklendirilebilmesi için maddi desteğe ihtiyaç olacaktır.

Buraya kadar okuyanların çıkaracağı gibi sözünü ettiğim “Beyaz Yaka İşKur” projesi daha “embriyo” döneminde. Bu projenin gerçekleşmesi için ciddi bir efor ve birçok paydaş gerekmektedir. Yazının amaçlarından birisi de bu proje üzerinde birlikte çalışmak isteyebilecek kişi ve kurumları harekete geçirmektir. Ne kadar çok kişi ve kurum bu proje ile ilgilenirse (email: erhanerkut2000@gmail.com), projenin hayata geçirilmesi o kadar hızlanacaktır.

Proje için gereken kaynaklar ve altyapı sağlanıncaya kadar boş durmamak için, bu projenin minyatür bir versiyonunu (“pilotun pilotu” da denebilir) çok yakında (Nisan – Mayıs 2015) hayata geçirmeyi planlıyorum. Böylece modül içeriklerini geliştirmeye başlayacağım ve bir çeşit kavram kanıtı (proof of concept) ortaya çıkmış olacak. Bir sonraki yazıda da bu (bireysel) projemi anlatacağım.